

Uladzimir Nyakljajeu

A rák kiűzése

Unokatestvéremnél rákot állapítottak meg, de ő, az unokatestvérem, látszólag hívó, hát azt mondja: „Nem félek a haláltól, Isten befogad engem.” Mire kérdem én: „Azt legalább tudod, hogy mikor van fogadónapja az Istennek?” Ő csak hányja a keresztet. „Ne beszélj így, mert holtadból nem fogsz feltámadni.” Minek támadjak én föl, ha élek? Majd ha meghalok – meglátjuk.

Én nem teszek úgy, mintha nem félnék a haláltól. De még mennyire félek! És ha már meg kell halnom, hát úgy, hogy velem együtt – mindenki. Például atomháború, valamilyen kitörés a napon vagy egy üstökös. Akkor rendben van. Ez igazságos. Másképp én meghalok, az unokatestvérem pedig a rákjával él tovább.

Az unokatestvérem azt mondja, hogy ő nem olyan, mint én vagyok, nem kívánja, hogy az ő halálával a földön mindenkit érjen utol a halál. Inkább ne haljon meg senki, akkor talán ő is életben marad.

„Hogyhogya ne haljon meg senki? – kérdem én – Ha Cimoh Civuncsik, aki halála előtt brigádvezető volt, nem halt volna meg, hogyan kerülhetél volna te a helyére?” Erre nem tudott mit válaszolni, mert ha Civuncsik nem hal meg, hát az én unokatestvéreimből nem lett volna brigádvezető. Sehogyan sem.

Ő is fél a haláltól, csak bátorítja magát. Ha nem félné, hát nem beszélné mindenfélét a feltámadásról. Nem fohászkodna napjában hússzor is: „Ments meg, Istenem! Istenem, segíts meg!...” És amikor azt hallotta, hogy van valahol egy öreg, aki

kiűzi a rákot, hát gyerünk, keressük meg azt az öreget. Megtudta, hogy hol lakik, és engem kért meg, hogy vigyem el. Mert nekem van kocsim, neki pedig nincs. Bár azt hajtogatja: „Isten velem van – és mindenem megvan”, már hogy lenne mindene, ha nincs kocsija? Hol a kocsija, ha mindene van?

Az az öreg egy tanyán él, egészen a litván határnál. Elhagyatott, megközelíthetetlen helyen. Mutatják nekünk az utat, de abba az irányba, ahová mutatnak, nem vezet út. Erdőség. Az erdőben átkerültünk a határ túoldalára – ez ám a határ! –, a litvánok azt mondják: nem tudunk a ti öregekről semmit. Nekünk van egy saját öregünk, aki kiűzi a rákot. Kérdezem az unokatestvéremet: „Ne menjünk inkább az ő öregjükhöz? Mégiscsak külföldi.” „Ne – válaszolja –, gyerünk a miénkhez. Hisz átmentünk a határon, még le is tartóztatnak a litvánok.” Attól nem retteg, hogy felemészti a rák, de attól, hogy a litvánok letartóztatják – fél. Hol itt a logika?

Ha letartóztatnak – hát Litvániában fogsz élni. Vilnóban sörözhetsz, és főtt rákot ehetsz hozzá.

Visszafordultunk, megtaláltuk a mi öregünket. Beszéltünk neki a litván öregről, de ő csak legyintett: csak jár a szája, csaló. Mire az unokatestvérem: „Látod, jó, hogy visszajöttünk.”

Jó, hogy visszafordultunk, mert itt is vannak már a határőrök: „Litvániából jöttetek?” „Nem – feleljük –, nem Litvániából.” „És nem ment erre semmilyen autó Litvánia felé?” „Nem – feleljük –, nem ment.” „Hát onnan?”

„Nem.” „Ha jön, szóljanak.” És mennek tovább.

Ezek ám a határőrök!

Az öregot meglepte, hogy mi meglepődünk. „Minálunk – mondta – mindig is így volt. Az emberek hisznek egymás szavában.” Nem álltam meg: „Figyelj, öreg, most hazudtunk a te jelenlétedben! És te is hazudtál!” Erre az öreg így válaszol: „Mé' hazudtam? Én nem voltam Litvániában.”

Már alkonyodott, mikor odaértünk az öreghez, a rákot pedig, úgy mondta, reggel kell kiűzni. Mert éjszakára nem jön ki a rák, minek jönne ki éjszakára?

Vacsorához ültünk. Vodkáztunk, beszélgettünk. Unokatestvérem kíváncsi, hogy került ennyire az Isten háta mögé az öreg, hogy lehet, hogy itt él? Azt mondja az öreg: „Itt voltam partizán, és itt is maradtam.” Megkérdezem: „Hogyan lehettél te partizán? Hány éves voltál a háború idején?” Mire ő: „Én a háború után partizánkodtam.” „Hogyhogy a háború után? – kérdezem. – A háború után nem voltak itt németek!” „Nem is a németek ellen partizánkodtam.”

Alig tudtam felfogni, hogy miről beszél. Hogyhogy nem a németek ellen? Akkor ki ellen? Csak nem a franciák ellen 1812-ben? Aztán rájöttem: akkor hát a mieink ellen! Erdei testvér volt! És erről nyíltan beszél! Igaz, mitől is félne – ilyen határőrök mellett?

Ekkor megint jönnek a határőrök. Most kutyával. „Maguk Litvániából jöttek?” – kérdezik. „Nem, nem Litvániából” – válaszoljuk. „És Litvánia felé nem ment erre semmilyen autó?” „Nem. Nem ment” – válaszoljuk. „Hát onnan?” „Nem.” „Ha egyszer jön, szóljanak.” És mennek tovább a kutyájukkal.

Minek jöttek ide kutyával?

Aludni az öreg a szénapadlásra küldött bennünket. A tetőn a zsendely

csupa lyuk – belátni az egész eget. Az unokatestvérem fölött, a legnagyobb lyukon éppen a Rák csillagkép látható. Nem hagy aludni, fekszik és sóhajtozik. „Miért nem alszol?” – kérdezem, pedig tudom, hogy miért. „Nézd, ott az égen – sóhajlja – a rák, mint én bennem. De az nem hal meg.”

Na tessék! Azt szeretné, hogy vele együtt ne csak a föld, de az ég is semmisüljön meg! És még azt állítja, hogy nem olyan, mint én. Hívó lélek...

Felébredünk, anélkül hogy aludtunk volna. Tegnap azt vacsoráztuk, amit mi hoztunk, de az öreg nem hív reggelizni. „A rák – mondja – éhes kell hogy legyen. Akkor jobban ki lehet űzni.”

Nekiláttunk, hogy kiűzzük a rákot. A fészker mögött már ott állt a tűzőn egy hordó valami zöld, bűzös vízzel, az öreg megitta az unokatestvéremet azzal a vízzel, és azt mondta: „Mássz bele. Ahogy a rák megérzi, hogy élve főzik, ki fog belőled fordulni. Csak tarts ki, nehogy kiugorj a hordóból.”

Az unokatestvérem rák módjára, háttal mászott be a hordóba, az öreg meg rám parancsolt, hogy rakjak fát a tűzre. Én rakom a fát, az öreg pedig lefogja az unokatestvéremet, hogy ki ne ugorjon, és ráolvas:

„Kiűzöm a rákot, Tisztítom a testet, Betegségtől, bajtól, Tiszta vízbe mehet...” – és fejével nyomja bele az unokatestvéremet abba a „tisza vízzel” teli hordóba! Ott tartja, majd hagyja, hogy levegőhöz jusson, aztán megint: „Kiűzöm a rákot...” – és megint fejével a vízbe: loccs! Az unokatestvérem vörös, mint a rák, azt a bűzös vizet beleokádja abba a bűzlő hordóba, az öreg pedig újból és újból benyomja a víz alá: „Kiűzöm a rákot, Tisztítom a testet...” Én pedig azt gondolom: „A testét lehet, hogy

megtisztítja, de ő meg közben kileheli a lelkét...” – és még teszek a tűzre, hogy mindennek gyorsabban legyen már vége, hogy az unokatestvérem, akit már félig el is hagyott a lelke, ne szenvedjen már sokáig, és akkor az öreg egyszer csak felkiált: „Megvan! Kiúztük! Itt van, ez a sült rondaság!...” – és kimerít a hordóból egy rákot.

Az öreg bűvészkedése megdöbbenett, de nem annyira, hogy egy rákot, amelyet sörkorcsolyának esznek, összekeverjek a rákkal, amibe belehalnak. „Azt akarod mondani – kérdem az öreget –, hogy ez a rák az unokatestvéreimből való, és hogy az unokatestvérem most már egészséges, és nem fog meghalni?” Az öreg a fejét csóválja: „Nem egészen így van. Hogy meg ne haljon, ezt a rákot be kell rakni egy koporsóba egy halott mellé. Lehetőleg egy frissen meghalt mellé, hogy ne csak csupa csont legyen. Akkor a rák megeszi a halottat, a te unokatestvéred pedig életben marad.”

Az unokatestvérem végre magához tért, csak bámul, és nem tudja, él-e hal-e. A vörös színe lassan elmúlik, és egyre inkább zölddé válik. És ekkor megint jönnek a határőrök: „Maguk Litvániából jöttek?” „Nem, nem Litvániából” – válaszoljuk. „És ez mitől ilyen zöld?” Mintha Litvániában mindenki zöld lenne. Az öreg azt mondja: „A mocsárból jön.” A határőrök tovább nem tudják mi másról kérdezhetnének. „Nem adnának valamit a kutyánknak? – kéri. – Nem követi a nyomot, olyan éhes.”

Fogtam és odavettem neki a rákot. Dühömben. Hogy az öreg ne bolondítson tovább bennünket azzal a rákkal. A kutya azonban csak megszagolta, de hozzá se nyúlt.

„Látjátok – vette el az öreg a kutyától a rákot, és adta oda az unokatest-

véréremnek. – Hiszen én megmondtam: ez nem olyan rák, amit megesznek, hanem olyan, aki maga fal fel mindenkit. Úgyhogy keressetek csak egy friss hullát.”

Hát, ha így áll a dolog... Nekem mindjárt Civuncsik jutott az eszembe. A brigádvezető. Az unokatestvérem is őrá gondolt, hiszen ki másra? Habár nem olyan friss, de nála újabb nincsen.

– És mikor halt meg a brigádvezetőtök? – kérdezte az öreg. – Még nincs negyven napja?

Utánaszámoltunk: elmúlt. Éppen tegnap. Az öreg csak legyintett: „Eh, nem... A negyvenedik napon a lélek elszáll. Lélek nélkül a test pedig nem ízlik a ráknak.”

Az unokatestvérem még zöldebbé vált: „Akkor mit csináljunk?...” Itt az egyik határőr azt mondja: „A litvánoknál ma éjjel meghalt az az öreg, aki ki tudta űzni a rákot. Az nem lesz jó maguknak?”

Na tessék!... Az öregünk egészen kivirult – úgy megörült, hogy az egész határvidéken ő maradt az egyetlen doktor, aki kiúzi a rákot. Azt mondja: „De még mennyire, hogy jó lesz! Ő a legjobb!...”

Meglehet, hogy ő a legjobb. De litván volt az öreg, és Litvániában halt meg. A határőrök pedig nem engednek át a határon. Ők maguk kérdik, hogy megfelel-e az a külföldi öreg nekünk, és saját maguk nem engednek oda.

„És maguk...” – kezdte zsebében a pénzt keresni az unokatestvérem, hogy kenőpénzt adjon, erre az egyik határőr félrevonta, a másik pedig kis várakozás után megkérdezte: „Maguk Litvániába a rákkal akarnak átmenni?” „Igen, a rákkal.” „Igazolásuk van-e a rákról?” „Micsoda igazolás?” „Orvosi. Hogy nem beteg.” „De hát egészsé-

ges!” „Akkor az éhes kutya miért nem nyúlt egyáltalán hozzá sem?” „Lehet, hogy nem is olyan éhes ez a kutya!” „Talán a rák nem is olyan egészséges! Úgyhogy várjanak csak, míg a mi öregünk hal meg, nem pedig a litván.”

Ezek ám a határőrök! A kenőpénzt is elvették, és Litvániába sem engedtek át!... Az öreg széttárta a karját: „megmondtam, amihez értek – azt megkaptátok, de hogy meg is haljak a kedvetekért – már megbocsássatok”.

A rákot a hordóban vittük el, és mentünk Menszkbe. A hordóban loccsan a víz, ki-kilöttyen, a rák fejével nekicsapódik a hordó lemezének. Az unokatestvérem minden pataknál meglök: „Állj!” Leveszi a hordót, teletölti vízzel, visszacipeli – akár maga is fejével odafeküdne, csak a rák meg ne döögöljön. Otthon azt a rákot a kádba költöztette – és csak várta, hogy valaki meghaljon.

Elmúlik egy hét, egy hónap, kettő... Nem hal meg senki! Sem a betongyárban, ahol dolgozunk, és ahol az unokatestvérem brigádvezető, sem a házban, ahol lakunk. Sem rokonok, sem idegenek. Az unokatestvérem mindenkit figyel, azt mondja: „Sosem gondoltam volna, hogy az emberek ilyen sokáig élnek.”

A főkönyvelőre számított, aki már öreg volt, és járni is alig bírt. Annyira köhögött, hogy úgy tűnt, legközelebb a köhögéssel ki is lehel a lelkét. Az unokatestvérem nap mint nap benéz reggel a könyvelésre: „Hogy érzi magát, Vadzim Mironavics?...” Estefelé szintén aggódik a könyvelő egészsége miatt. Az pedig köhög és panaszkodik: „Jaj, minden tagom fáj!...” – de meghalni csak nem hal eg. Aztán va-

lami gyanússá vált neki, és elkezdett kiabálni: „Miért jár maga napjában kétszer is ide hozzám, mintha csak arra várna, hogy mikor halok meg!” Kiabál és fulladozik, az unokatestvérem pedig csak feljár hozzá, érdeklődik – végül majdnem az örületbe kergette, és a könyvelőt kórházba vitték. Az unokatestvérem másnap látogatóba ment hozzá egy üveg kefirrel – hiszen neki az eredményre van szüksége. És volt is eredmény, de nem az, amire várt: a főkönyvelő, hogy soha többé ne lássa az unokatestvéremet és ne is hallja, kijött a kórházból, beadta a nyugdíjkérelmét és elutazott a lányához Sziktivkarba.¹ A gyár igazgatója pedig prémiummal jutalmazta az unokatestvéremet. Örömeiben, mert csak arról álmodozott, hogy megszabadul az öreg főkönyvelőtől, és helyébe egy fiatal főkönyvelőnőt vesz majd fel.

Valakinek bánata – másnak öröme. Az unokatestvérem felvette a prémiumot, és azt mondta: „No, van pénzünk benzinre, irány Sziktivkar!”

Miért ne mennénk, ha van benzinre pénz? Pláne, mivel Sziktivkar ugyan messze van, de nem Litvániában, és bár van határ, de csak papíron.²

Fogtuk a rákot, akit az unokatestvérem annyira feltáplált, hogy alig fért be a hordóba, és nekiindultunk az útnak. A hordóban loccsan a víz, ki-kilöttyen, a rák fejével nekicsapódik a hordó lemezének. Az unokatestvérem minden pataknál meglök: „Állj!” Leveszi a hordót, teletölti vízzel, visszacipeli – akár maga is fejével odafeküdne, csak a rák meg ne döögöljön. Én meg gondolkodom: „Mennyi ideig fog tartani, míg ebben a tempóban elérünk Sziktivkarig? Meddig élnek a rákok?”

¹ Oroszországi város, a Komi Köztársaság fővárosa (Minszktől kétezer kilométer).

² Belarusz–orosz határ a személyforgalomban gyakorlatilag nem létezik.

Orsa után elérkeztünk az úgynevezett határra, hát azon a feltételes módban létező határon kutyas határőrök vannak. Az a legérdekesebb, hogy bár ezek oroszok, de ugyanazok, mint a litván határon. „Oroszországon keresztül mennek Litvániába?” – kérdezik. „Nem, Sziktivkarba megyünk”. „A rákkal?” „Igen, a rákkal.” „Igazolásuk van-e a rákról?” „Micsoda igazolás?” „Orvosi. Hogy nem beteg.” És az unokatestvéremre néznek, de ő nem siet kenőpénzt adni. Megtanulta már a leckét. Csak a beszélgetést tartja fent: „Már hogy lenne beteg? Nézzék csak meg, mekkora, kicsattanóan egészséges!” „Akkor most meg is nézzük. Ha a kutya nem eszi, akkor beteg.” És kifordították a rákot hordóból. A kutya, ahogy meglátta ezt a hatalmas szörnyeteget, megijedt, hátraugrott, és messziről ugatja csak. „Látják – mondják a határőrök –, azóta éheznek, amikor a litván határon találkoztunk, és mégsem eszi. Így hát nem engedhetjük át.” „És ha megette volna, akkor átengednék?” „Akkor igen.” „Kicsodát? Azt a rákot, amit már felfaltak?”

Ezek ám a határőrök!

Vizet töltöttünk a hordóba és visszafordultunk. A hordóban loccsan a

víz, ki-kilöttyen, a rák fejével nekicsapódik a hordó lemezének. Az unokatestvérem azt mondja: „Mennyi ideig mentünk volna így Sziktivkarig! A rákok nem élnek olyan sokáig.”

Míg oda-vissza mentünk, az éjszakai átkocsikáztuk. A gyárhoz reggel értünk oda – éppen munkába megy mindenki, köztük az új főkönyvelő. Fiatal, de annyira sovány, már nem is sovány, hanem aszott, olyan fehér, mint a halál – és alig mozdul. Az unokatestvérem ránéz, és azt mondja: „Jó, hogy visszajöttünk.”

Hogy visszajöttünk, tényleg jó: meghalt az igazgató. Munka után az irodájában maradt az új főkönyvelőnővel – aztán az irodából is vitték el. Senki nem gondolta volna – olyan egészséges volt. Mintha kaszával vágta volna el az életét. Nem véletlen, hogy az a könyvelő olyan fehér volt, mint a halál.

Az unokatestvérem pedig él. Mindennap bemegy a könyvelőnőhöz: „Hogy érzi magát, Nela Nyicsiparau-na?...” Minek jár oda be hozzá, ha egyszer kiűzték belőle a rákot és az igazgatóval együtt eltemették?...

2012. június, Minszk

Tánciskola

Galina Jazepauna a Minszk–Murmanszk vonaton halt meg. A négyes számú hálókocsi harmadik kupéjában, a kilences számú, alsó fekvőhelyen.

Nem volt Murmanszkban semmi dolga. Nem volt kihez mennie. Egyszerűen szeretett vonatozni, és földi útja végén úgy határozott, hogy elmegy egy utolsó kirándulásra. A leg-hosszabbra, ahova Minszkból átszállás nélkül el lehet jutni. Galina Jazepauna nem szerette az átszállásokat, mert olyankor mindig elvesztett valamit, vagy a bőröndjeit, vagy az okmányait, vagy a pénzét.

Az utóbbi mintegy öt évben súlyos beteg volt, járni is alig bírt, hát ezt vezette be: megvette a legelső állomásig, Maladzecsnáig vagy Bariszavig a legolcsóbb jegyet, és amint megkezdődött a beszállás, felszállt a vagonba, elővette kis elemózsiás batyuját: főtt tojás, só, paradicsom és uborka – megterített egy szalvétán és teát rendelt. A hálókocsi-kalauzok általában szitkozódtak ilyenkor: „Még el sem indult a vonat! Micsoda teát akar?” – de Galina Jazepauna valahogy mindegyiküket meg tudta mindig győzni, leült és evett, jóízűen kortyolgatva a vasúti teát. Ezüstösen csillogó pohártartóban lévő vékony falú üvegpohárból. Ennek a szertartásnak a kedvéért vette meg a jegyet és szállt fel a vonatra. Amikor már csak pár perc maradt a vonat indulásáig, és a kalauzok már kezdték becsukni a vagonajtókat, ő leszállt és a vágány mellől még sokáig nézett az utolsó kocsi után.

Nem volt senkije sem Bariszavban, sem Maladzecsnában. Nem volt neki sehol senkije. Hacsak esetleg engem

nem számítunk. Bár túlzás lett volna azt mondani, hogy ott voltam én. Igen, néha eljártam hozzá, odasegítettem a vonathoz, megvártam, míg megisz-sza a vasúti teáját – és hazakísértem. Ezért az új szomszédja, egy nyugalmazott ezredes, akit, mióta odaköltözött, egyetlen fal választott el tőle, beírt a rendőrségre, hogy én valamilyen úton-módon meg akarom szabadítani a világot G. Ja. Belvjaderszkajától, és beköltözni a lakásába.

– Belvjaderszkaja... – nyújtotta kecsesen a hetvenéves Galina Jazepauna csókra a kezét, és mindenki számára valahonnan ismerősnek tűnt ez a név, híresnek, mindenki hallotta már valahol, bárha régen is. Ahogy Galina Jazepauna maga mondta, ő találta ki saját magának ezt a nevet színésznő korában, amikor olyan állású szeretője volt, aki ezt a maga által kitalált nevet beírta a valódi személyijébe. Ezért aztán ő hosszabb ideig szerette azt a tisztviselőt, mint másokat, még egy gyereket is szült tőle, aki a születészen meghalt, Galina Jazepauna pedig többet nem tudott szülni. Az a gyerek, egy kislány, összesen pár órát élt csak, de Galina Jazepaunának sikerült nevet adnia neki – később pedig így emlékezett vissza: „Ez akkor történt, amikor az én örömeimet, boldogságomat, az életemet, az én Cordeliámat adta nekem az Isten és vette is el az Isten...” Galina Jazepauna azokban az időkben, amikor megszületett és meghalt a gyermeke, arról álmodozott, hogy Shakespeare drámájában eljártssa Lear király lányának a szerepét, azonban ez az álma szintén meghalt. Galina Jazepauna életében amúgy is sok halál volt – és ha nincs a vonatozás öröme, meg a kupében

való étkezésé és a vasúti teáé, hát nem is tudná, hogy mi van ebben az életben olyan, ami miatt szerethető lenne. Csak nem azért kéne szeretnie az életet, hogy a vége felé odaköltözött a szomszédságába az a nyugalmazott ezredes? „Hamarabb nem tudtam a szomszédjává lenni – próbált tréfálkozni az ezredes. – Most pedig már tudok, hát akkor miért ne legyenek a szomszédja?...”

Nem bírta az ezredest. És ezt mindenféle módon ki is mutatta. Amaz pedig udvarolt neki. És szintén mindenféle módon kimutatta. Átjött, újságokat hozott, ahol valamit piros filctollal bekarikázott. „Olvassa el, ez itt érdekes...” Mi lehet egy újságban érdekes? Galina Jazepauna széttépte – a macskája pedig ezekben a papírdarabkába kaparta a piszkát, az ezredes meg csak hordta és hordta az újságokat.

Furcát, a macskát (azért hívták így, mert akkoriban a szovjet kultúra miniszterét, tehát minden színházak főnökét Furcevának hívták) Galina Jazepauna szerette. De hát meghalt Furca macska is, aztán még Furceva asszony is meghalt, aki pedig miniszter volt.

*Miért van jókedvem nékem,
Furceva lesz feleségem!
Irigyelhetsz engemet,
Kommunista melleket
Tapogató kezemet!*

– énekelt egy csasztuskát a nyugalmazott ezredes, ahogy az újságokkal és házi meggylikőrrel benyitott Galina Jazepaunához, aki a meggylikőrt megitta, mert szerette, az ezredest pedig, bár még csasztuskát is énekelt neki, elzavarta, mert őt nem szerette.

Mindez a jelenlétemben történt. Sőt, én ott maradtam a lakásán, az ezredes pedig nem – hát ezért írt a

rendőrségnek, hogy valamilyen házi készítésű, életveszélyes szeszekkel leitatva készülök az ő szomszédját eltenni láb alól.

„A disznaja!” – mondta Galina Jazepauna a nyugalmazott ezredesre, és vizet öntött a bejárati lépcső tetejére. Az ezredes a házuk összes lakójánál korábban kelt, és kijárt az udvarra, hogy guggolótámaszokat csináljon. Jó karban tartotta magát, hisz egyszer csak összejöhet a házassága Galina Jazepaunával. Tél volt, az ezredes elcsúszott a jégen, és ahogy lezuhant a lépcsőről, eltörte a combcsontját – így nem tudott többé újságokat hordani Galina Jazepaunának. Hogy a nősilésről már ne is beszéljünk. Vasúton végigélni a mézesheteket – ezt aztán pláne nem. Márpedig ő azt mondja, hogy valaha a mézesheteit vonaton töltötte, direkt ezért is ment férjhez. De azt nem mondja el, hogy kihez...

Vonaton ismerkedtem össze Galina Jazepaunával, mikor egyszer Minszkből Tallinnba mentem. Volt egy ilyen expresszvonat, az volt a neve, hogy „Sirály”. Meglepődtem, hogy egy asszony, alighogy fölszállt a vonatra, rögtön kiterítette elemózsiáját egy szalvétára és teát kért.

– Kér?... – nyújtott felém egy felrepedt lágytojást, amiből kicsordult a sárgája és bepiskította a szoknyáját. Odaadtam neki a zsebkendőmet, ő letörölte a foltot, és a zsebkendőt a táskájába tette, mintha sajátja lenne.

– Vettem ugyan mosógépet, de csak nem kapcsolom be egy zsebkendő miatt. Kézzel mosom ki. Jöjjön el, akkor visszaadom.

A legelső állomáson, ahol a vonat megállt, már le is szállt. Ez még jobban meglepett, mint az, hogy még éppen csak felszállt a vonatra, rögtön leterítette a szalvétáját és enni kezdett.

Mikor visszajöttem Tallinnból, elmentem hozzá – felírta nekem a címét.

– Hároméves voltam, amikor meghalt az anyám, és tizenhárom, amikor az apám megtalált – idegen, vadidegen embereknél. Az a nap volt életem legboldogabb napja, amikor megtalált és hazavitt engem. Magának él az anyja? És az apja is megvan?... Akkor maga el sem tudja képzelni, hogy milyen az, teljesen árvának lenni – és egyszer csak apára talál. Vonatra szálltunk, és apám rögtön megkérdezte: éhes vagy? Persze, éhes voltam, hogyan lehetne jóllakott egy árva? Maga nem árva, maga ezt nem tudja. Ha maga árva lenne, megszerethetne, mint egy anyát szeretnek.

Nem tudtam mint anyát megszeretni őt. Nekem volt saját anyám, akit szerettem.

– Akkor mint a nővérét...

Nővérem is volt... Galina Jazepaunától eltérően, akinek nem volt senkije, nekem mindenkim volt: apám, anyám, nővérem, öcsém – és nemcsak a nagymamám és a nagypapám, de még a dédapám is élt...

– Apám szétterített egy szalvétát, uborkát, tojást, paradicsomot rakott ki rá... Nyár volt, csillogott a napfény az ezüst pohártartón, amelyben a hálókocsi-kalauz kihozta a teát vékony, szintén csillogó pohárban, jó volt, olyan finom, amelyet én korábban még sosem ittam: maga is észrevette, hogy a vonatokon a teának valami különleges íze van, még akkor is, ha a kalauz közönséges, bolti filteres teából készíti?

Én ezt nem vettem észre. Sok mindent nem vettem észre, mielőtt megismerkedtem Galina Jazepaunával, aki szintén sok mindent nem vett észre, de egyáltalán nem azt, amit én nem vettem észre.

– Figyelj, kislány, ez itt, aki egy hősrre hasonlít, a te apukád? – kérdezte egy katona, tábornok, vagy mi a csoda, én ehhez nem értek, a szomszéd fülkében utazott, és átjött hozzánk egy italtra. – Szerencséd van, hogy ilyen apukád van, én is szeretném, hogy ilyen papám legyen.

De még mennyire!...

Apám később, amikor már felnőttem, elmondta, hogy ő beszélte meg avval a katonával, hogy egy ital fejében jöjjön át és mondja ezt nekem, de nem mindegy, ravaszkodott-e apám, vagy sem, ha számomra valóban hősnek tűnt? Megtalálni engem valahol Magadan és Minszk között nem volt egyszerűbb, mint tút a szénakazalban, márpedig ő megtalált, vonatra rakott, rögtön enni adott és hazavitt.

Még később apám azt is beismerte, hogy ő ölte meg anyámat. Pisztolyyal tarkón lőtte. Maga azt hiszi, hogy rajtakapta anyámat a szeretőjével? Hát nem. Anyám kapta rajta őt. Ő pedig megdühödött, hogy anyám felkutatatta – és ezért megölte. Aztán tíz évig ült, én pedig árván éltem az életemet.

Ez megváltoztatta a sorsomat. Az egész belsőmet megváltoztatta.

Attól a pillanattól apám már nem volt többé hős a számomra. Viszont az, amivel és ahogyan jóllakott, amint megtalált, egész életemre megragadt bennem, az lett az én ünnepem. Ugyanúgy ünnepelem ma is, ahogy apámmal ünnepelem. Ezt bármely nap megtehetem, amikor valahová indul valamilyen vonat. Márpedig mindennap indul valamilyen vonat valahová, csak hát én nem tudok már messzire elmenni, sőt, bizony közelre is nehéz... Amúgy akár minden napom is ünnep lehetne. Bár az ünnepet nem érzed át, amikor megülöd. Egy ünnepet megülni – tennivalókkal jár. Pedig egy ünnepnek gondtalannak

kell lennie. Ahogy mi vagyunk magával, hisz a maga számára én nem vagyok gond, sem mint az anyja, sem mint nővére, sem mint...

Nem mondta végig, hogy mint kis-csoda még, de én megértettem.

Gondját viseltem. Nem mint egy anyáét vagy egy nővérét, vagy még valakiét, akit már nem mondott el, de megéreztem. Mert, bár nem vártam volna, de számomra egy drága valakivé vált ő. Nem a furcsaságai miatt, nem a vasúti tea miatt, nem... Minden ok nélkül. Így – ok nélkül – lesz szerelmes az ember, de hát én nem szerethettem őt szerelemmel.

Vagy mégis?...

Egyszer színházban voltunk, a „Lear királyt” néztük meg. Csakis ennek a Shakespeare-drámának az előadásaira járt, más semmire. Amikor a színen megjelent Cordelia, Galina Jazepauna közelebb hajolt hozzám és megszorította a kezemet. El nem fordította volna tekintetét a színpadtól, ott fönt volt ő, ahol Lear legfiatalabb lánya annyira szerette az apját, de annyira szerette, aki pedig annyira megsértette a lányát, de annyira megsértette – és ő annyira szorította, de annyira szorította a kezemet, valami olyan hullám vonult végig az ujjaimtól a vállamig, a szívemig, az egész testemen végig, de micsoda hullám!...

Ezek után többször is elgondolkoztam: mi lehetett volna miközöttünk, ha nem egymástól időben különválasztva találkozunk? És minél gyakrabban gondoltam erre, annál inkább tűnt úgy nekem, hogy az idő igazságtalanul bánt el velünk. Mint Lear király Cordeliával.

– Tudja, arra gondoltam ma, hogy akár bele is tudnék szeretni ebbe az ezredesbe, sőt, az életemet is le tudnám élni vele – hát ilyen lelkiállapotban vagyok én ma, szükségem

van magára, hogy többé ne gondolkozzak így. – Ezzel hívott fel egy nappal a murmanszki utazása előtt, de nem mentem el hozzá, mert hirtelen meghallottam, hogyan akadozik bele kiszáradt torkában a hangja a száraz nyelvébe – és erre gondoltam: öreg.

– Azt hiszi, hogy öreg vagyok? – kérdezte Galina Jazepauna még annak idején, amikor én ott maradtam, ő pedig elzavarta az ezredest, én meg őszintén kiáltottam föl: „Á, de-hogy!...” – hiszen kinézetre nem is tűnt öregnek, egyáltalán nem, de a hangja alapján, két nappal a halála előtt, annak tűnt, és én nem mentem el, hogy megvigasztaljam, megsajnáljam, hogy megállítsam, hanem elengedtem arra az útra, ahol meg is halt.

Az ifjúság előbb-utóbb könnyörtelenné válik az öregkorral szemben...

Galina Jazepauna haláláról az ezredestől értesültem – felhívott telefonon, és elmondta, hogy mikor Murmanszkba készülődött, panaszkodott énrám, és javasolta neki, az ezredesnek, hogy utazzon vele. Erre ő megkérdezte: „Kihez megyünk? Kije van magának Murmanszkban, és mi tennivalója van ott?” – és mikor Galina Jazepauna azt válaszolta, hogy nincsen senkije Murmanszkban, és nincs ott semmi dolga, akkor vette ő észre először, hogy milyen furcsa egy nő. Olyannyira furcsa, hogy nem is szabad feleségül venni – ezredeshez nem illik egy ilyen asszony.

A temetésen az ezredes azt mondta, hogy a szomszédja különleges egy nő volt, ő mindenfélét látott, de ilyennel nem találkozott életében, és ahogy ezt mondta – sírt. Fura volt azt látni, hogyan csorognak a könnyek egy olyan ember szeméből, akiről megállapítottad, hogy egy durva fatuskó, aki nem is tud sírni.

– Amikor lábamat törtem, sokáig nem tudtam felkelni, annyira fájt. Galina Jazepauna átjött meglátogatni, és meglátott egy gramofont a szekrény tetején. Régi, még a háború előtti darab volt, azonban Galina Jazepauna megkérdezte: „Tud táncolni?” Én sohasem táncoltam, de ő egy hokedlire ugorva levette a gramofont a szekrényről: „Jöjjön velem tánciskolába!...” Mintha nem is lett volna eltörve semmim, már nem is fájt... Egész el is felejtettem, hogy még egy fél órával azelőtt fel sem bírtam kelni, meg hogy egyáltalán nem táncoltam sohasem – és táncoltunk. Hosszasan... Aztán ő hazament, én pedig becsuktam mögötte az ajtót – és ahogy becsuktam, mindjárt el is estem, amint elment. Csodát tudott tenni, érti? Képtelen vagyok felfogni, hogyan halhatott meg, ha csodákat tudott tenni? Hiszen élhetett volna még... Mert tessék, ott maradt az üres lakás, nem volt neki senkije. Össze lehetett volna nyitni az enyémmel – akkora hely lett volna ott egy tánciskola számára...

Az ezredes nem úgy nézett ki, mint egy ezredes.

A halála utáni kilencedik napon kimentem a temetőbe. Ahogy közeltem, egyszer csak zenét hallok: argentin tangó volt az. Galina Jazepauna sírhantján ott állt egy gramofon. Forgott a lemez – és az ezredes ott táncolt a sírnál.

– Már nem is értem, hogyan lehet így élni? Minek?... – mondta, mikor ott a temetőben emlékeztünk vissza az elhunyra. Odaülök reggel az ablakba és kinézek az utcára. Az utcáról pedig engem néznek. És ennyi... Muszáj tenni valamit. Tudja, mit, menjünk el valahova valamilyen vonattal. Megterítünk a kupéban – tojás, uborka, paradicsom... Így... És rögtön rendelünk magunknak teát... Mi volt neki

ebben a jó? Meg kéne érteni. Akkor talán a többi dolgot is megérteném. Elmegyünk? Megígéri?...

Megígértem, de nem mentem el. Hová és minek mentem volna vele?...

Idővel bizonyára elfelejtettem volna Galina Jazepaunát. Azt is, hogy élt, meg azt is, hogy meghalt. Az élet gyorsabban forgott velem, mint egy gramofonlemez. De az ezredes levelei nem hagyták, hogy megfeledkezzem a halott színésznőről, eleinte közeli helyekről jöttek, aztán egyre távolabbi vidékekről.

„...eladtam a lakásomat, plusz a nyugdíjam – életem végéig elég kellett volna legyen, hogy vonatozhassak, de egy agyafúrt hálókocsi-kalauz, amikor elmondtam neki, hogy miről van szó, megkérdezte: és miért nem áll be hálókocsi-kalauznak? Minden marad ugyanúgy: a tojás, az uborka, a paradicsom, a tea – és még fizetést is kap. Elhelyezkedtem mint hálókocsi-kalauz – és minden azonnal el is veszett: nem olyan a tea! Szóval ugyanaz – és mégis más!...”

„...megkérdeztem tőle, tudja, az után az este után, amikor engem elkergetett, és ott maradt magával, emlékszik? – szóval azt kérdeztem, hogy mi az, ami nem olyan bennem, mi a rossz énbennem? Miért nem bír engem?... És ezt válaszolta: „Az a baj, hogy maga egy ezredes, aki ezredes akar lenni. Érti? Maga már ezredes – és még ezredes akar lenni...” Elmondtam, hogy nyugdíj előtt tábornokká akartam előlépni, akkor több a nyugdíj, erre ő elnevette magát: „Hát ez még rosszabb.”

„...és lassan, fokozatosan kezdtem felfogni... szóval, teljesen értelmetlen volt, hogy vonatoztam, hogy ittam a teát – hát egyszer meghúztam a vészféket, leugrottam a vonatról és lábamat törtem, ugyanazt a lábamat,

ugyanott. Vajon miért ugyanazon a helyen ugyanazt a lábamat?... Kórházba vittek, begipszelték a lábam, hát a kórteremben a rádióban ugyanazt a tangót játszották. És ott a nővérke a kórteremben. Megpróbáltam felkelni, felkértem a nővérkét, hiszen jártam én ezt a tangót ugyanavval a törött lábammal, de még egy lépést se tettem – kibicsaklott a másik lábam. Mondja meg nekem: miért van, hogy ővele tudtam táncolni, a nővérkével pedig nem? Egyáltalán, miért élem én az utóbbi években az életemet úgy, ahogy vele éltem volna le ezeket az éveket, ha ő nem hal meg? De hát én tudtam, hogyan kell élni, megvolt a saját ezredesi sorsom, és én ezt komolynak tekintettem. Aztán ő tudomásomra hozta, hogy mindez nevetséges, és most nincsen semmilyen sorsom – és most nem tudni, hogyan élek. Vagy ez lenne a sors?... Talán. De a sors nem ér engem utol, nem lő engem tarkón.”

A borítékban volt egy fénykép: ifjú pár egy vasúti kupéban. A fiú katonai egyenruhában, a lányon fátyol. Ott ülnek a vasúti asztalnál, ami két szalvétával van megterítve.

Nem is az, hogy nem ismertem meg őket, még csak nem is gondol-

tam, hogy ők azok. A menyasszony nem hasonlított Galina Jazepaunára. A katona és az ezredes között viszont volt hasonlóság... Megfordítottam a fényképet – a hátoldalára, ugyanazzal a kézírással, amivel a levelet is, ezt írták: „Mézesetek”.

Egy hónappal később a postaládámban találtam egy újságot. „Bűnügyi hírek” – ez volt a címe. Nem tudom, ki lehetett az, aki bedobta hozzám ezt az újságot, de... De az utolsó oldalon egy bűnügyi riportot, aminek a címe ez volt: „Egy ezredes főbe lőtte magát egy színésznő sírján”, piros filctollal bekarikáztak.

Egy hajléktalan, aki a temetőben szokott éjszakázni, elmondta az újságírónak, hogy mi történt. Az ezredes éjjel jött ki a temetőbe egy gramofonnal, feltett egy lemezt, táncolni kezdett, elővette a pisztolyát, lefeküdt a sírhantra, és karját kifordítva tarkón lőtte magát. A tangó véget ért, de a lemez még egy ideig forgott.

Nem tudom, miért így élték le ezek az emberek az életüket, nem pedig másképp – és várom az ezredes leveleit. Galina Jazepauna sosem írt nekem.

Bárász Péter fordításai

Uladzimir Nyakljajeu

Petőfi híd

Nem az a költő, aki verset ír, ugyan.
 Ha így volna, mindenki költő lenne.
 A költő úgy teremti magát,
 Mint üstökös
 Öngyilkos égi nyomát –
 Az igazi költőktől az öngyilkos hajlam
 Elválaszthatatlan.
 Felhatalmazást a halál ad nekik,
 Hogy képviseljék népük igazát.
 Nem az a költő, aki megéneкли a hazát,
 Hanem aki érte harcban elesik.
 Vajon nekem megadja-e a sors? ...

Folyik-folyik némán, néha elkínzottan
 Odalent a Duna, s egyszerre felsóhajt.
 Habjai itt zöldek, pirosak amottan.
 Az irdatlan lélegzet betölti Pestet,
 S a kis budai utcákon elcsendesül szépen.
 Nem félek, hogy egyszer elhagyom e testet,
 Elcsendesülök én is...

eltűnök...

elenyészem...

Hogy megszámláltattak napjaim...
 Attól félek inkább, nem érem meg a napot,
 Mikor rekedt torokkal a csata hevében
 Gazdagon fizet a költő:
 A fejével,
 Mit könnyű szavaiért cserébe adott!
 Egy ilyen fizetséget nem sajnálnék,
 Csak fogadja el a sors kegyesen...

A Petőfi híd morog félelmesen,
 A Duna vize sötétebb, mint az árnyék.

(1976)

Körner Gábor fordítása

Уладзімір Някляеў

Мост Шандара Пецёфі

Паэт ня той, хто вершы піша, не.
 Каб так было – усе былі б паэты.
 Паэт сябе стварае, як камета
 Сьлед самагубны, –
 Самагубнасьць гэта
 Сапраўднага паэта
 Не міне.
 Яна адна правы яму дае
 Сумленьнем быць і праўдаю народа.
 Паэт ня той, хто апяе свабоду,
 А той, хто ў бітве згіне за яе.
 З такою доляй ці пашчасьціць мне?..
 Вадой маўклівай, часам замучонай,
 Плыве Дунай – і раптам уздыхне
 То хваляю зялёнай, то чырвонай.
 Яго дыханьне запаўняе Пешт
 І заціхае ў вузкіх вулках Буды...
 Ня страшна думаць мне, што ў рэшце рэшт
 Заціхну я...

закончуся...

ня буду...

Што не бясконцы дзён маіх сувой...
 Мне страшна не счакаць хвіліну тую,
 Калі, сарваўшы ў сечы голас свой,
 Паэты шчодро плацяць –
 Галавой –
 За слова, што нічога не каштуе!
 Мне гэткай платы будзе не шкада,
 Хай толькі лёс прыняць яе захоча...
 Пецёфі мост пагрозьліва ракоча.
 Цямней за ноч дунайская вада.

(1976)

Mindegy, halandó vagy, vagy sem,
Te csillagszél, hajnal előtti füst, üresség,
Ki szemekkel követed saját utad,
Marad-e utánad némi emlék,
De semmi. Nem hagy nyomot a lábad,
Csak szél, csak füst marad utánad.

Negyvenedik nap*
Adj jelt az űr semmijéből
Az éhesnek,
A némaságból válaszolj neki,
Nem alamizsna kell a koldus rühesnek,
Csak kérdezd meg, ki vagyok, s mondd el, te ki.

Halak csillagkép

Egy és ezer éjen át,
Ölelést ölelésbe fonva,
Ajak ajakba vájva, válladról nem lecsókolható
Az anyajegyek csillagalakzatja,
Az ég pedig, hol a Halak csillagkép úszik,
Milliárd görönggyé porlasztódik,
Melynek fénye kellemes és vonzó.
Ej, ha újra rendezhetnénk
A csillagzatokat – ölelést ölelésbe fonva.

KOZMOSZ

Egyszer, éjjel felriadva,
Rájössz, hogy tudsz repülni.
S naiv szemeid fénye
A végtelen hidegre fog vetülni.

Csalóka értelmű a lét,
Úgy megráz, hogy megizzadsz,
S a gyermekednek azt mondd, mikor felkelsz,
Ne járj, röpjélj. Úgy haladhatsz.

Szatmári István fordításai

* Az ortodox (pravoszláv) vallási hagyomány szerint az elhunytól a halála utáni negyvenedik napon ismét torral búcsúznak – ekkor hagyja el végleg a lélek a testet.